

господарства з метою покращення ситуації голоду в світі та відновлення навколишнього середовища.

Література:

1. *Food Tank: The Think Tank For Food*. URL: <https://foodtank.com/> (дата звернення 10.04.2023)

2. *Home - Aranya Agricultural Alternatives*. URL: <https://permacultureindia.org/> (дата звернення 11.04.2023)

3. *Kiss the Ground | Soil Health Solutions | Join the Movement!*. URL: <https://kisstheground.com/> (дата звернення 11.04.2023)

4. *Regenerative Agriculture & Soil Health – La Delia Verde Farm*. URL: <https://ladeliaverde.com/> (дата звернення 11.04.2023)

УДК 338.4

*В.М. Маховка, к.е.н.
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ОБ'ЄКТИ ТЕМНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Темний або танатотуризм набуває дедалі більшої популярності в сіті та в Україні. Назва танатотуризм походить від слова «Танатос», яке було уособленням смерті. Тому танототуризму орієнтований на відвідування місць пов'язаних зі смертю. Це можуть бути кладовища, поля битв, де загинуло безліч людей, місця смерті відомих особистостей або місця, де сталася якась катастрофа, такі як Чорнобиль.

Темний туризм в Україні не дуже поширений, його можна вважати інноваційним інструментом і новим перспективним напрямом підвищення туристичної привабливості каїни. Україна має значну кількість відомих об'єктів та місць темного туризму, які мають значний «містичний» потенціал. Проте, варто зазначити, що на практиці туристичної діяльності більшість цих об'єктів не включено до програм туристичного відвідування.

В ході дослідження було виокремлено більше ста об'єктів та локацій темного туризму, які можуть становити інтерес для туристичного відвідування, зокрема: середньовічні замки та фортеці, підземелля, древні собори, городища, могильники, місця сили, поля битв, тощо, які можна використати розробці нових туристичних продуктів. Території західних областей України мають найбільші кількість об'єктів темного туризму – 53, що становить майже 40 % від усіх «темних» локацій України, а найменше в східних областях – лише 11 об'єктів (10 %). У «темних» напрямках переважають об'єкти містичного характеру – 87 одиниць, або $\frac{3}{4}$ усіх об'єктів в Україні. Кількість некрополів і об'єктів танатотуризму

приблизно однакова, найменше – лише 3% – це місця катастрофічного туризму.

Розповіді та легенди є невід'ємною частиною історії замків і фортець, яких у західноукраїнських регіонах чимало: Підгорецький, Золочівський, Олеський, Свірський (Львівська обл.), с. Невицький (Закарпатська обл.), Луцький (Волинська обл.), Кременецькі замки (Тернопільська область) і Тараканівський форт (Рівненська область) може «похизуватися» містичними «родзинками», а часом і власними «привидами».

«Похмуру» туристичну карту також формують і відомі цвинтарі (Музей-Некрополь «Личаківський цвинтар» (Львівська обл.), Підгаєцький Киркут (Тернопільська обл.), підземелля (Домініканський монастир і костел єзуїтів Підземелля (Львівська область)) та музеї (Музей-меморіал «Тюрма на Лонцького» (Львівська обл.), Музей гуцульської магії (Івано-Франківська область)).

Крім замків, багато легенд і історичної містики пов'язані з Карпатами. До цього дня, можна почути історії про сніговика, чугайста, лісники та карпатських чаклунів – мольфарів. Крім пам'яток історії та культури до природних об'єктів відносять паранормальну енергію – Світовидове поле (м. Львів Львівської обл.), Лиса гора, Левова гора (Львів, Львівська обл.), озеро Синевир (Закарпатська обл.), Мертве озеро (Львівська обл.), с. Скелі Довбуша (межа Івано-Франківська та Львова Регіони) тощо.

Напевно найвідомішим об'єктом «темного» туризму України є 30-кілометрова зона відчуження Чорнобиля. Щороку кількість туристів, в т.ч. іноземні, які хочуть побачити, як живе природа змінено, а залишки людського житла знищено протягом періоду більше 35 років, лише зростає. Зменшення потоку туристів у 2020 році спостерігалось внаслідок обмежень на в'їзд через COVID-19 пандемія та введення карантину, а з 2022 через російсько-українську війну. Вітчизняними туристичними підприємствами розроблено понад 21 маршрут для відвідування зони відчуження. Зазначимо, що «безпечний Чорнобиль» існує, але зону можна відвідати лише в супроводі спеціально проінструктованих осіб, що займаються організацією таких екскурсій. Слід зазначити, що серіал «Чорнобиль», який вийшов у 2019 році та отримав низку міжнародних кінопремій, вніс вагомий внесок на популяризацію туристичних поїздок до Чорнобиля.

Крім Чорнобиля, до топ-5 найтемніших локацій в північному регіоні України відносяться: Лиса гора на Видубичах (Київська область) – це місце було тісно пов'язане з чаклунством з часів Київської Русі це було неодноразово підтверджено археологічними знахідками стародавніх книг, коштовностей та магичні знаки; Бабин Яр (Київська область) – всесвітньо відоме трагічне місце, що стало символом Голокосту; гора Тотоха (Київська обл.) – курган, де були знайдені залишки трипільських та скіфських поселень, там відкрито одне з найпотужніших місць сили в

Україні; Безводівська пригоризонтна обсерваторія (м. Чернігів, область) – система давніх курганів кочівників племена 1 тис. до н. д. Це свого роду наукового центру епохи бронзи, його представників, стародавні астрономи досліджували Всесвіт за допомогою методи, доступні їм без телескопів. Вражаюче масштаб місця свідчить про точність вимірювання точок виходу сонця на горизонті. Це відомо що представники стародавніх культур і цивілізацій здійснювали тут різні релігійні обряди, поховання кургани виявлені по всій території резервату «Кам'яні Могили» – гірська країна в мініатюрі. Ця зона заворожує і заряджає відвідувачів незвичайною позитивною енергетикою.

В Україні немає великої кількості класичних «темних» об'єктів, але вони вражають своєю автентичністю. Історичний та археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Запорізька обл.) є пам'яткою стародавньої культури епохи палеоліту. Крім того, що в район був культовим місцем жертвоприношень і релігійних обрядів, одне з найпотужніших енергетичних місць у світі, поруч з Тибетом, Непалом, Єгиптом [19, 22]. Туристична зона Миколаївської області, яка приваблює туристів, є Актовський каньйон, який входить у списку природних чудес України і вважається однією з найдавніших ділянок землі. Одеські катакомби (Одеса, Одеська обл.) знаходяться одна з найцікавіших пам'яток південної частини України. Вони визнані одними з найдовших підземних лабіринтів, їх довжина досягає близько 2,5-3 тис. км.

На підставі цього аналізу можна зробити такий висновок Україна має достатню ресурсну базу для розвитку темного туризму загалом і для кожного окремого підвиду (туризм катастроф, містичний, некропольний туризм, танатотуризм) зокрема. Всі регіони Україна без винятку можуть запропонувати туристам цікаві та таємничі предмети, на основі яких можна розробити ще більше туристичних програм. Також, в Україні багато «місць сили», які слід віднести до містичного туризму, оскільки вони таємничим чином мають сильну енергію, де люди історично відновлювали своє ментальне здоров'я.

Повномасштабне неспровоковане військове вторгнення Росії на території суверенної України спричинила появу незліченних нових темних локацій – місця болю, криваві сліди агресора, злочини проти людяності та природи, техногенні катастрофи, місця масових поховань (братські могили), тортур та фільтраційні табори тощо. Тому в майбутньому темний туризм може набути значного розвитку та популярності серед вітчизняних та іноземних туристів.